

Arbetslivskommissionen för tolkning, lägesbild 2022–2023

Arbetslivskommissionen har utarbetat en lägesbild över kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnande inom sitt område. Till arbetskommissionernas uppgifter hör att årligen producera information om kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet inom den egna branschen (Statsrådets förordning om yrkesutbildning 673/2017). För detta uppdrag har arbetslivskommissionerna haft tillgång till uppgifter om uppföljning, bedömning och respons, bland annat utbildningsförvaltningens statistik- och styrningstjänster och i den nationella informationsresursen KOSKI. Uppgifterna om utförda studieprestationer 2022 gjordes tillgängliga för kommissionerna våren 2023. Eventuella korrigeringar som läroanstalterna har gjort i KOSKI-informationen efter denna tidpunkt visas inte i denna lägesbild. Detta gäller även statistiken över mängden utförda studieprestationer 2023 som tagits fram ur informationsresursen KOSKI i början av 2024. De granskade prestationsmängderna publiceras senare i utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen.fi. De uppgifter som har utnyttjats i lägesbilden har plockats direkt från informationsresursen KOSKI i den form som läroanstalterna har uppgett dem. Statistiken kan innehålla bristfälliga eller felaktiga uppgifter. Till exempel på grund av tekniska orsaker har alla uppgifter som antecknats i läroanstalternas egna studiehanteringssystem inte överförts korrekt till KOSKI och då syns uppgifterna i statistiken som "inga uppgifter"/"har inte meddelats". De examina som är i övergångsperioden ingår inte i de kvantitativa uppgifterna. I utbildningsanordnarnas anordnartillstånd bestäms utbildningsanordnarnas aktivitet utifrån om utbildningsanordnaren/läroanstalten registrerat examens- eller examensdelsprestationer i den KOSKI-data från 2022 eller 2023 som tillställts kommissionen. Även kommissionernas besöksrapporter, begäran om rättelse och utlåtanden har använts som källmaterial.

Antal avlagda examina och examensdelar

	2022	2023	2022	2023
Avläggande av examina och examensdelar	hel examen	hel examen	examensdelar	examensdelar
Yrkesexamen i kontakttolkning	49	37	302	286
Specialyrkesexamen för rättstolkning	16	12	73	75
Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade	38	21	137	111
Totalt	103	70	512	472

Utveckling av antalet examina och examensdelar

Hela examensprestationer	hel examen		förändrings-%
	2022	2023	
Yrkesexamen i kontakttolkning	49	37	-24 %
Specialyrkesexamen för rättstolkning	16	12	-25 %
Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade	38	21	-45 %

Examensdelsprestationer	examensdelar		förändrings-%
	2022	2023	
Yrkesexamen i kontakttolkning	302	286	-5 %
Specialyrkesexamen för rättstolkning	73	75	3 %
Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade	137	111	-19 %

Målet med studierna att avlägga en eller flera examensdelar/målet att avlägga hela examen

Hel examen som mål (enligt examensdel)	2022	2023	förändrings-%
Yrkesexamen i kontakttolkning	276	267	-3 %
Specialyrkesexamen för rättstolkning	73	73	0
Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade	133	109	-18 %

Examensdelar som mål (enligt examensdel)	2022	2023	förändrings-%
Yrkesexamen i kontakttolkning	26	19	-27 %
Specialyrkesexamen för rättstolkning	0	0	0
Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade	4	2	-50 %

Yrkesexamen i kontakttolkning*	2022	2023
arabiska	11	4
ryska	10	13
ukrainska	5	7
persiska	4	4
kurdiska (sorani)	4	1
somaliska	4	1
engelska	3	
turkiska	3	
dari	2	
franska	2	2
estniska	2	1
bengali	2	
swahili	1	
mand. kinesiska	1	
tyska	1	
portugisiska	1	
bulgariska	1	
thai	1	
italienska	1	
tamil	1	
polska		2
nepali		1
romani		1

Specialyrkesexamen i rättstolkning*	2022	2023
franska	4	
engelska	3	1
arabiska	2	4
kinesiska	2	
spanska	1	
holländska	1	1
norska	1	
svenska	1	
persiska	1	
japanska		1
turkiska		1
ryska		3

*Språkuppgifter som utbildningsanordnaren uppgett.

*Språkuppgifter som utbildningsanordnarna uppgett.

Reflektioner

De flesta som avlägger yrkesexamen i kontakttolkning har som mål att avlägga hela examen. En mindre andel av studerandena har som mål att endast avlägga en eller flera examensdelar. I specialyrkesexamen i rättstolkning har alla examinander som mål att avlägga

hela examen. Inom branschen anses det viktigt att avlägga hela examen.

Största delen av dem som avlagt examensdelar i specialyrkesexamen i tolkning för talskadade har haft som mål att avlägga hela examen, medan de flesta som avlagt en valfri examensdel hade som mål för studierna att avlägga en examensdel. I examensdelen instruktion i kommunikationsmetoder inom specialyrkesexamen i tolkning för talskadade har målet för de flesta varit att avlägga endast denna examensdel. I övrigt avlägger de flesta hela examen. Det har alltså inte skett någon betydande förändring i detta under 2022–2023.

Anordnande av examina

Anordnartillstånd / Aktiva utbildningsanordnare

Examen	Anordnartillstånd 2022	Anordnartillstånd 2023	Aktiva anordnare 2022	Aktiva anordnare 2023
Yrkesexamen i kontakttolkning	5	5	3	3
Specialyrkesexamen för rättstolkning	1	1	1	1
Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade	10	10	4	3

Reflektioner

Förändringar i antalet tillstånd för anordnande av examen

Det har inte skett förändringar i antalet anordnartillstånd.

Anordnande av examina och fördelning av avläggandet av examina och examensdelar mellan utbildningsanordnare

Tre av fem som fått anordnartillstånd ordnade yrkesexamen i kontakttolkning. Specialyrkesexamen i rättstolkning ordnades endast av en läroanstalt, som var den enda innehavaren av anordnartillstånd. Fyra av tio tillståndshavare ordnade specialyrkesexamen i tolkning för talskadade 2022, medan samma siffra för 2023 var tre.

Examensanordnandets geografiska och språkliga täckning

Yrkesexamen i kontakttolkning: De läroanstalter som ordnar examen finns i Helsingfors, Tammerfors och Vittis. Flerformsstudier gör det möjligt för de studerande att söka till utbildningen från olika delar av landet. Åren 2022 och 2023 ordnade inte en enda svenskspråkig läroanstalt examina. Den enda examensarrangören för specialyrkesexamen i rättstolkning finns i Tammerfors. Flerformsstudier gör det möjligt för de studerande att söka till utbildningen från olika delar av landet.

Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade: De läroanstalter som ordnar examen fanns 2022 i Jyväskylä, S:t Karins, Joensuu och Vasa, och 2023 i Jyväskylä, S:t Karins och Joensuu. Åren 2022 och 2023 ordnade inte en enda svenskspråkig läroanstalt examina. Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade kan avläggas endast i språkparen finska-tolkning för talskadade och svenska-tolkning för talskadade. Det finns dock tecken på att det finns ett behov av rättstolkning för personer med talskada. Därför vore det önskvärt att man även inom rättstolkningen för talskadade skulle ha möjlighet att få behörighet så att behörigheten möjliggör tillgång till registret över rättstolkare.

Kvalitet på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnande

Fördelning av platserna för yrkesprov 2022 (%)

Examen	arbetsplats	läroanstalt	arbetsplats och läroanstalt	inga uppgifter
Yrkesexamen i kontakttolkning	21 %	31 %	28 %	20 %
Specialyrkesexamen för rättstolkning	-	87 %	-	13 %
Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade	87 %	4 %	4 %	5 %

Fördelning av platserna för yrkesprov 2023 (%)

Examen	arbetsplats	läroanstalt	arbetsplats och läroanstalt	inga uppgifter
Yrkesexamen i kontakttolkning	24 %	39 %	19 %	18 %
Specialyrkesexamen för rättstolkning	-	97 %	1,5 %	1,5 %
Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade	84 %	5 %	-	11 %

Förverkligande av tvåpartsbedömningen av yrkesinriktade examensdelar i bedömningen 2022 och 2023*

Examen	lärare och representant för arbetslivet 2022	lärare och representant för arbetslivet 2023	inga uppgifter 2022	inga uppgifter 2023
Yrkesexamen i kontakttolkning	73 %	67 %	8 %	2 %
Specialyrkesexamen för rättstolkning	30 %	87 %	52 %	2 %
Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade	93 %	88 %	5 %	12 %

*i siffrorna ingår inte de gemensamma examensdelarna och deras delområden eller erkända examensdelar

Medeltal för studeranderesponsen* (avslutande enkät)

Examen	medeltal för yrkesprov 2022	medeltal för yrkesprov 2023	medeltal för alla frågegrupper 2022	medeltal för alla frågegrupper 2023
Yrkesexamen i kontakttolkning	4,6	4,6	4,5	4,5
Specialyrkesexamen för rättstolkning	4,4	4,4	4,4	4,3
Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade	4,9	4,9	4,3	4,3

* Bedömningsskala 1–5

Arbetsplatsenkät 2022–2023*

Examen	medeltal 2022	medeltal 2023
Yrkesexamen i kontakttolkning	-	-
Specialyrkesexamen för rättstolkning	-	-
Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade	3,8	3,2

* Bedömningsskala 1–5

Enkät för arbetsplatshandledare 2022–2023*

Examen	medeltal 2022	medeltal 2023
Yrkesexamen i kontakttolkning	-	-
Specialyrkesexamen för rättstolkning	-	-
Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade	4,3	4,2

* Bedömningsskala 1–5

Reflektioner

Respons från studerande och arbetslivet

Medeltalen för studeranderesponsen är mycket goda i alla tolkningsexamina. Simulerade yrkesprov för yrkesexamen i kontakttolkning och specialyrkesexamen i rättstolkning ordnas på läroanstalterna, så studerandena kan inte påverka yrkesprovets innehåll. Detta kan delvis förklara det lägre medeltalet för frågan ”kan den studerande själv påverka hur yrkesprov planeras”. Simulerade yrkesprov ordnas för alla studerande på samma nivå och med samma innehåll.

I fråga om arbetslivsrespons och arbetsplatsrespons bör det vid kontakt- och rättstolkning konstateras att inläring på arbetsplatsen inte ordnas separat, eftersom största delen av dem som avlägger examina redan arbetar som tolkar och tolkningsföretagen inte har möjlighet att ordna perioder för inläring i arbetet. Redan att komma överens om yrkesprovsarrangemangen och reagera på förändringarna mellan examinanderna och myndighetskunder är i sig verksamhet som binder resurser. Av dessa orsaker finns det inga svar om detta på responsenkäten.

Förverkligande av tvåpartsbedömningen

Tvåpartsbedömningen har förverkligats väl i kommissionens examina för kontakttolkningens och rättstolkning del. Det har dock förekommit problem med att överföra data från ett system till ett annat. Sällsynta språk och att hitta bedömare för dem är en utmaning för såväl kontakttolkningen som rättstolkningen. Det är inte lätt att hitta arbetslivsbedömare, och delvis därför sker introduktionen i bedömningen i allmänhet som individuell introduktion allteftersom man hittar lämpliga bedömare. Lärarbedömarna introducerar tolkningsbedömarna. Även eventuella jäv måste ha utretts före den egentliga bedömningen.

Att ordna yrkesprov i arbetslivet är förknippat med praktiska utmaningar, men också med större principiella frågor som gäller etik och ansvar. Utbildarna konstaterar att även om minst en av bedömarna i regel ska vara

närvarande vid yrkesprov förverkligas detta inte nödvändigtvis i arbetslivsproven. Då är frågor gällande att spela in kundsituationen, dataskyddet och den studerandes roll och ansvar särskilt viktiga.

I fråga om specialyrkesexamen i tolkning för talskadade förverkligas tvåpartsbedömningen i varje examensdel för alla studerande. En arbetstagar-/arbetsgivarbedömare är fysiskt närvarande i minst den andra och tredje examensdelen. Lärarbedömarna kan vara fysiskt ensamma på plats för att ta emot yrkesprovet i den första examensdelen. Bedömningen görs så att den ansvariga utbildaren bedömer största delen och arbetslivsbedömaren tar ställning till den egentliga yrkesprovssituationen. Introduktionen av bedömarna genomförs både på ort och ställe vid läroanstalterna och per e-post/telefon. Varje bedömare får ett introduktionspaket som innehåller bedömningsblanketterna och ett presentationsbrev.

Fördelning av platserna för yrkesprov

I yrkesexamen i kontakttolkning 2022 genomfördes 21 procent av yrkesproven på arbetsplatser, 31 procent vid läroanstalten, 28 procent på arbetsplatsen och vid läroanstalten, och 20 procent hade inga uppgifter. Motsvarande siffror för 2023 var 24 procent på arbetsplatsen, 39 procent vid läroanstalten, 19 procent på arbetsplatsen och vid läroanstalten, och 18 procent hade inga uppgifter. Det har alltså inte skett några stora förändringar i fråga om dessa. För specialyrkesexamen i rättstolkning 2022 gjordes 87 procent av yrkesproven vid läroanstalten, och 2023 var samma siffra 81 procent. I fråga om 2023 bör man beakta att endast 1,5 procent av yrkesproven genomfördes på arbetsplatsen och vid läroanstalten. I specialyrkesexamen för tolkning för talskadade 2022 genomfördes 87 procent av yrkesproven på arbetsplatsen, medan samma siffra för 2023 var 84 procent. Det är fortfarande oklart varför uppgiften om platsen för yrkesprov fortfarande inte registreras korrekt i systemet.

Miljöer för yrkesprov och deras lämplighet för påvisande av kunnande

Verksamhetsmiljöer inom socialområdet samt pedagogik- och utbildningsområdet lämpar sig väl för tolkningsprov som ordnas i genuina arbetssituationer. När det gäller tolkning för talskadade lämpar sig provmiljöerna väl. Enligt kommitténs medlemmar återspeglas detta också i den höga prestationsprocenten för yrkesprov i autentiska arbetsuppgifter.

Motiveringar till ordnande av yrkesprov på läroanstalter

Det är utmanande att ordna tolkningsprov i arbetslivet i myndighetssituationer där man behandlar klientens personliga, ofta mycket intima och känsliga ärenden. Sådana är i synnerhet tolkning i hälsoområdets verksamhetsmiljöer och tolkning i invandrarärenden samt i polisens och rättsväsendets verksamhetsmiljöer. Utomstående har till exempel inte tillträde till asylsamtal och polisförhör. Då är ett simulerat yrkesprov som ordnas vid läroanstalten (i praktiken på plats eller via Teams) och som så noggrant som möjligt imiterar en äkta tolkningssituation i arbetslivet ofta det enda fungerande alternativet. Även simulerade yrkesprov är förknippade med utmaningar, eftersom man måste sammanföra klienter som ska tolkas (myndigheter och personer med ett annat språk), bedömare för båda arbetsspråken och en företrädare för läroanstalten som sköter organisationsuppgifter på samma gång.

I genuina arbetslivssituationer medför behovet av att spela in tolkningsproven också sina egna utmaningar – en arbetslivsbedömare (en bedömare av det andra arbetsspråket) kan inte nödvändigtvis medverka i ett tolkningsprov som ordnats med kort varsel, varvid bedömningen sker utifrån inspelningen. För inspelningen begärs skriftligt eller muntligt tillstånd av parterna, och myndigheterna eller kunderna som talar ett annat språk vill inte alltid ge sitt tillstånd. Då går det inte heller att genomföra yrkesprovet. Språkbedömarna och de studerande befinner på olika håll i landet, vilket ofta hindrar bedömningen av yrkesprov på ort och ställe, och dessutom inhiberas tolkning ofta.

Simulerade yrkesprov kommer också i fråga om det inte finns möjligheter på kommande på den studerandes arbetsspråk att påvisa kompetensen i arbetslivsprov i någon viss verksamhetsmiljö. Att ordna yrkesprov vid läroanstalten garanterar i sådana fall att den studerandes utexaminering inte fördröjs oskäligt. Om man beslutar sig att genomföra ett simulerat yrkesprov kan man samtidigt försäkra sig om att yrkesprovet är tillräckligt omfattande för att täcka alla krav på yrkesskicklighet i examensdelen och det därför inte behövs flera yrkesprovstillfällen

Generaliseringar om rättelseyrkanden

År 2023 inkom två rättelseyrkanden till kommissionen för behandling.

Situationen gällande planer för bedömning av kunnande

Utbildningsanordnaren ska utarbeta en plan för bedömning av kunnandet för sina yrkesinriktade examina. Planen är examensspecifik. Den omfattar de delar av examen eller utbildningen som ordnas vid läroanstalten. Planen utarbetas av den examensansvariga (eller det team) som utsetts av utbildningschefen och godkänns av

utbildningsanordnarens examensorgan. Förändringar i planen för bedömning av kunnande godkänns av

examensorganet. Den ansvariga för examen ansvarar för att planerna för bedömning av kunnande är uppdaterade. Planen för bedömning av kunnande är ett verktyg som styr arbetet med yrkesprov. I planen för bedömning av kunnande anges detaljerat bland annat hur yrkesprov ordnas och bedöms samt identifieringen och erkännandet av kunnande. Senast har man i planen preciserat sådant som rör sekretess och dataskydd med tanke på inspelning av yrkesprov i arbetslivet och hantering av inspelningarna.

Förverkligande av personlig tillämpning i praktiken

Medeltalen för personlig tillämpning i studeranderesponsen har varit mycket goda. Utbildningsanordnarna satsar på den personliga tillämpningen genast från början. Planen ses över regelbundet och man diskuterar intensivt med arbetslivet.

Utvecklingsobjekt i anordnarnas verksamhet enligt kommissionen

I fråga om examina i kontakt- och rättstolkning har utbildningsanordnarna själva i diskussioner lyft fram bland annat att behovet av flexibilitet i studierna ökar. De som ordnar examina kan erbjuda flexibla lösningar för studierna vid sidan av arbetet. Även genom att enbart öka möjligheterna att avlägga en eller flera examensdelar kunde man stegvis minska antalet tolkar som arbetar utan yrkeskompetens. Antalet utbildningar bör överhuvudtaget ökas inom tolkningsbranschen.

Samarbetet mellan utbildningsanordnare för att förenhetliga bedömningen av yrkesprov är intensivt och resultatrikt, liksom även samarbetet med aktörer i arbetslivet. Hösten 2023 ordnade tre läroanstalter tillsammans en seminariedag för att utveckla samarbetet med arbetslivet. Företag inom tolkningsbranschen och tolkningsstuderande vid läroanstalterna deltog i seminariet. Arbetslivsaktörer och examensarrangörer samarbetar bra med att ordna arbetslivsprov. De knappa resurserna främjar inte långsiktig utveckling (t.ex. nätverkssamarbete, bedömare av olika språk och miljöer för provtillfällen). Det skulle vara bra om resurser skulle kunna anvisas till detta utvecklingsarbete, exempelvis genom ett projekt som finansieras av Utbildningsstyrelsen.

När det gäller specialyrkesexamen i tolkning för talskadade är samarbetet med arbetslivet förknippat med många utmaningar som är oberoende av utbildningsanordnaren, och som både läroanstaltssamarbete och utbildningsanordnarens egen arbetslivsgrupp kan bidra till att lösa. Arbetslivskontakterna hänger till stor del på den studerandes egna nätverk, och även en kort obligatorisk praktik kunde göra de studerandes möjligheter mer jämlika. Detta skulle förståeligt nog vara en resurskrävande satsning, men det skulle vara bra att överväga möjligheterna att förverkliga den tillsammans med andra utbildningsanordnare och arbetslivsaktörer.

Gemensamma examensdelar och deras delområden

Kommissionens examina har inga gemensamma examensdelar eller delområden i dem.

Examensgrundernas och examensstrukturens funktion

Reflektioner

Examengrundernas arbetslivsmotsvarighet

Grunderna för yrkesexamen i kontakttolkning och specialyrkesexamen i rättstolkning motsvarar väl det kunnande som krävs i arbetslivet. Dock medför till exempel digitaliseringen av tolkningsbranschen och artificiell intelligens behov av uppdatering. Tolkarbetet och examensgrunderna är väldigt krävande, så man behöver reservera tillräckligt med tid för avläggandet av examina med tanke på tolkens omfattande arbetsmiljöer. Tolkyrket har traditionellt utövats som egenföretagare, och tolkarnas företagarkunskaper kräver uppdatering. Det kräver också

uppdatering av kännedomen om upphandlingar. Grunderna för specialyrkesexamen i tolkning för talskadade har förnyats 2020 och behöver inte ändras.

Erfarenheter av examensgrundernas funktion

Grunderna för yrkesexamen i kontakttolkning och specialyrkesexamen i rättstolkning fungerar bra, men kräver många olika skriftliga och muntliga yrkesprov. Examens kravnivå överraskar vissa studerande. För att avlägga examen inom utsatt tid behöver den studerande vara engagerad och självstyrande, och av utbildaren krävs tiotals handledningstimmar per studerande.

Kommissionen föreslår det i bildandet av examina som hör till kommissionens verksamhetsområde införs möjligheten gällande valbara examensdelar att identifiera och erkänna studier/examina i tolkning/översättning från universitet och högskolor samt övriga studier/examina som lämpar sig för tolkens verksamhetsmiljöer.

Examensstrukturens funktion

Tolkningsbranschens verksamhetsmiljöer har förändrats, så när examensgrunderna öppnas är det skäl att uppdatera dem så att de bättre motsvarar praxisen i arbetslivet. Det vore välkommet att inkludera lokala examensdelar i examensstrukturen för att öka flexibiliteten.